

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego	
Sygnatura	V SA 1758-1759/99
Data wydania	2000-08-31
Skład orzekający	Chlebny Jacek /sprawozdawca/ Zajda Janusz Zieliński Adam
Akty prawne powołane w orzeczeniu	Dz.U. 1991 nr 119 poz. 515 art. 1 ust. A pl Dz.U. 1995 nr 74 poz. 368 ze zm. art. 52 Dz.U. 1997 nr 114 poz. 739 Dz.U. 1980 nr 9 poz. 26 ze zm. art. 80
Przedmiot	Cudzoziemcy Konstytucja Umowy międzynarodowe Dowodowe postępowanie Sąd administracyjny Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

[Powrót do listy](#)

TEZY

Zagrożenie karą za uchylanie się od służby wojskowej w zasadzie nie jest prześladowaniem w rozumieniu Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, sporządzonej w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. /Dz.U. 1991 nr 119 poz. 515 i 516/. Prześladowanie w rozumieniu Konwencji Genewskiej wystąpi wówczas, gdy konsekwencje w razie odmowy pełnienia służby wojskowej, grożące osobie ubiegającej się o status uchodźcy związane są prześladowaniami na przykład z powodu wyznawanej religii.

SENTENCJA

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu sprawy ze skargi Henrika M. na decyzję Rady do Spraw Uchodźców z dnia 11 sierpnia 1999 r. (...) oraz skarg Mariety M., Armena M. i Granusza M. na decyzję Rady do Spraw Uchodźców z dnia 11 sierpnia 1999 r. (...) w przedmiocie odmowy nadania statusu uchodźcy - uchyla zaskarżone decyzje; (...).

UZASADNIENIE

We wnioskach o nadanie statusu uchodźcy obywatele Armenii, narodowości ormiańskiej, małżonkowie Henrik M. i Henrika M. oraz ich małoletnie dzieci Armen M. urodzony 12 listopada 1981 r. oraz Granusza M. urodzony 5 stycznia 1985 r. podnieśli, iż opuścili Armenię z przyczyn religijnych, gdyż są Świadkami Jehowy z tym, że Henrik M. ochrzczonym wyznawcą stanie się za kilka miesięcy. W Armenii Świadkowie Jehowi są prześladowani i nie są zwalniani od służby wojskowej. Po powrocie wnioskodawca Henrik M. oraz jego syn Armen M. zostaną powołani do wojska, podczas gdy pełnienie służby wojskowej jest sprzeczne z religijnymi przekonaniami Świadków Jehowy.

Dwoma odrębnymi decyzjami z dnia 13 stycznia 1999 r., oznaczonymi (...), Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji odmówił nadania statusu uchodźcy Henrik M. i Marieta M., przy czym decyzja zaadresowana do Mariety M. obejmowała również małoletnie dzieci: Granusza i Armen M..

W uzasadnieniu decyzji skierowanej do Henrika M. stwierdzono, że status uchodźcy w Rzeczypospolitej Polskiej nadaje się zgodnie z wymogami Konwencji dotyczącej statusu uchodźców sporządzonej w Genewie 21 lipca 1951 r. oraz Protokołu dotyczącego statusu uchodźców sporządzonego w Nowym Jorku 31 stycznia 1967 r. /Dz.U. 1991 nr 119 poz. 515 i 517/. Zgodnie z definicją wynikającą z Konwencji Genewskiej, uchodźcą jest osoba, która żywi uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych, przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa /art. 1 ust. A pkt 2 Konwencji Genewskiej/. Organ I instancji stwierdził, iż wnioskodawca nie spełnia przesłanek wynikających z Konwencji Genewskiej uzasadniających uznanie go za uchodźcę. Z zeznań wnioskodawcy wynika, iż odbywał już służbę wojskową, a ponadto nie jest jeszcze ochrzczonym Świadkiem Jehowy, a więc religii tej nie wyznawał w kraju pochodzenia. Niezależnie podniesiono, iż raporty UNHCR nie odnotowały w ostatnim czasie żadnych przypadków prześladowań na tle religijnym. Władze Armenii odmawiają jedynie zarejestrowania Świadków Jehowy jako związku wyznaniowego. Organ I instancji dodatkowo wskazał, iż wnioskodawca po przyjeździe do Polski bez żadnych obaw powrócił na okres pięciu miesięcy do Armenii.

W uzasadnieniu decyzji skierowanej do Mariety M. i obejmującej również małoletnie dzieci: Granusza i Armen M., Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził, iż wnioskodawczyni opuściła kraj pochodzenia z powodów innych niż określone w art. 1 ust. A pkt 2 Konwencji Genewskiej. Marieta M. nie była poddawana przemocy fizycznej, nie była zatrzymana lub aresztowana, nie podlegała również karze sądowej. Nie przedstawiła żadnych dowodów na groźbę wcielenia do wojska 14-letniego syna. Zgodnie z Ustawą Republiki Armenii o obowiązku zasadniczej służby wojskowej do zasadniczej służby wojskowej powołuje się mężczyzn, którzy w dniu powołania osiągnęli 18 rok życia.

W odwołaniach wniesionych do Rady do Spraw Uchodźców Marieta i Henrik M. podnieśli, iż na skutek wyznawanej przez nich religii po powrocie do Armenii będą narażeni na prześladowania. Wnioskodawcy powołali się na doniesienia, według których

władze akceptują wypadki agresji na rodzinach Świadków Jehowy. Szczególne niebezpieczeństwo grozi mężczyznom, którzy odmawiają pełnienie służby wojskowej. W Armenii odmowę pełnienia służby wojskowej traktuje się jak zbrodnię. Wbrew ustaleniom zawartym w decyzji organu I instancji, Armen M. ma nie 14 lat ale niedługo ukończy 18 lat i jest już w wieku przedpoborowym. Przekonania wnioskodawców są dla sprawującej władzy niewygodne, bowiem Świadkowie Jehowy zdecydowanie odmawiają pełnienia służby wojskowej. W odwołaniu skarżący powołali się na raporty Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców oraz Amnesty International, z których wynika, iż w Armenii łamane są prawa obywatelskie, a w szczególności ograniczono prawa mniejszości religijnych.

Decyzjami z dnia 11 sierpnia 1999 r. o numerach (...) Rada do Spraw Uchodźców utrzymała w mocy zaskarżone decyzje. W uzasadnieniach decyzji stwierdzono, iż wnioskodawcy nie wskazali żadnych konkretnych zagrożeń na jakie mogliby być narażeni z powodu wyznawanej religii. Natomiast obawa przed powołaniem do wojska niepełnoletniego syna i męża jest niczym nieudokumentowana. Niezależnie wskazano, iż powołane w odwołaniu materiały dotyczące sytuacji w Armenii są nieaktualne, gdyż dotyczą stanu na rok 1996. Obecnie sytuacja w Armenii jest ustabilizowana i nie są rejestrowane akty naruszenia praw człowieka.

W skargach złożonych do Naczelnego Sądu Administracyjnego skarżący podnieśli, iż obowiązujące w Armenii ustawodawstwo o religii wprowadza ograniczenia w wyznawaniu wiary przez Świadków Jehowy /np. zakaz prozelityzmu/. Władze odmawiają Świadkom Jehowy rejestracji, istnieją poważne trudności w organizowaniu zgromadzeń, publikowaniu i otrzymywaniu funduszy zza granicy. Realne zagrożenie dla Świadków Jehowy stanowią grupy paramilitarne, których działalność jest tolerowana przez władze. Odnośnie ponownego powołania skarżącego do wojska wskazano, iż organ wadliwie ustalił wiek Armena M., który w chwili wydawania decyzji miał prawie 18 lat. Skarżący dołączyli do skargi dokumenty w języku angielskim i ormiańskim odnoszące się do sytuacji Świadków Jehowy w Armenii.

W odpowiedzi na skargi Rada do Spraw Uchodźców wniosła o ich oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w zaskarżonych decyzjach.

Na rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym Armen M. w związku z uzyskaniem pełnoletności oświadczył, iż podtrzymuje skargę wniesioną przez jego przedstawicieli ustawowych.

Naczelny Sąd Administracyjny zważył:

Skargi są uzasadnione.

Nie przesądzając ostatecznego wyniku rozpatrzenia sprawy należy stwierdzić, że w toku postępowania naruszono przepisy postępowania, a w szczególności art. 7, art. 77, art. 80 i art. 107 par. 3 Kpa. Naruszenie powołanych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Po pierwsze, w uzasadnieniach decyzji wydanych w I instancji poczyniono ustalenia faktyczne ogólnie powołując się na "raporty UNHCR", które zdaniem organu potwierdzają, że w Armenii nie ma prześladowań na tle religijnym. Raport UNHCR powołany w ustaleniach faktycznych decyzji należało określić przez wskazanie daty z której pochodzi. Raport wraz z tłumaczeniem na język polski powinien w całości lub w istotnym dla sprawy fragmencie znajdować się w aktach sprawy. Ogólne odesłanie do "raportu UNHCR" nie spełnia wymogu wskazania dowodu, na którym opierał się organ czyniąc ustalenia faktyczne /art. 107 par. 3 Kpa/.

Po drugie, w aktach administracyjnych znajdują się dokumenty złożone w toku postępowania odwoławczego przez skarżących /raport UNHCR z 1997 r. oraz wycinki z prasy ukazującej się w Armenii, które dotyczą sytuacji Świadków Jehowy/. Rada do Spraw Uchodźców oceniła przedstawione materiały jako "nieaktualne". W toku postępowania odwoławczego Rada, podobnie jak Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, nie przeprowadziła jednak żadnego postępowania i nie przedstawiła własnych dowodów na okoliczność sytuacji panującej w Armenii. Akta administracyjne zawierają wyłącznie te dokumenty, które złożyli skarżący.

Po trzecie, w ustaleniach poczynionych w decyzji I instancji wadliwie przyjęto, że syn wnioskodawców ma 14 lat, a zatem nie jest zagrożony w najbliższym czasie powołaniem do wojska. Wadliwość powyższego ustalenia nie została sprostowana w toku postępowania przed Radą do Spraw Uchodźców i w związku z tym nie rozważono konsekwencji, które wynikają z faktu, że Armen M. za parę miesięcy ukończy 18 lat i może zostać powołany do wojska w razie powrotu do kraju.

Po czwarte, nie można podzielić stwierdzenia wyrażonego w zaskarżonej decyzji Rady, że wnioskodawczyni nie wskazała żadnych konkretnych zagrożeń na jakie byłaby narażona z powodu wyznawanej religii. Marieta M. przesłuchana w dniu 31 lipca 1999 r. wyjaśniła, że w Armenii literaturę religijną należy ukrywać w obawie przed policją. Policja przychodzi także na zebrania religijne. W odwołaniu skarżąca wprost stwierdziła, że Świadkowie Jehowy i ich rodziny narażeni są na agresję ze strony militarnych oddziałów. Zdaniem skarżącej władze takie działania wspierają albo co najmniej tolerują. Syn, który odmówiłby służby wojskowej z przyczyn religijnych zostałby skazany na wiele lat do więzienia. Wiarygodność powyższych informacji, w tym realność zagrożenia ze strony policji lub paramilitarnych grup oraz konsekwencje odmowy służby wojskowej z przyczyn religijnych wymagają szczegółowych rozważań i ustaleń.

Po piąte, ustalenia powinny zostać poczynione w oparciu o materiał dowodowy znajdujący się w aktach sprawy. Naczelny Sąd Administracyjny orzeka na podstawie akt sprawy - art. 52 ustawy z dnia 11 maja 1995 roku o Naczelnym Sądzie Administracyjnym /Dz.U. nr 74 poz. 368 ze zm./ i nie przeprowadza postępowania dowodowego z wyłączeniem, w ściśle określonych warunkach, dowodu z dokumentu. Braki w materiale dowodowym nie tylko, że nie mogą zostać uzupełnione na etapie sądowej kontroli zgodności z prawem wydanej decyzji ale uniemożliwiają sądową weryfikację ustaleń i ocen zawartych w zaskarżonej decyzji. Rzeczą organu

administracyjnego rozpoznającego sprawę będzie pełna ocena zebranego materiału dowodowego zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów wyrażoną w art. 80 Kpa.

Po szóste, odnosząc się do żądania przyznania statusu uchodźcy z uwagi na odmowę służby wojskowej należy podkreślić, że samo zagrożenie karą za uchylenie się od służby wojskowej zasadniczo nie jest prześladowaniem w rozumieniu Konwencji Genewskiej z 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców. Przesłanką uzasadniającą nadanie statusu uchodźcy jest obawa prześladowania z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych. Służba wojskowa, która ma charakter obowiązkowy i powszechny, dotyczy natomiast w takim samym stopniu wszystkich obywateli spełniających określone prawem kryteria. Prześladowanie w rozumieniu Konwencji Genewskiej wystąpi jedynie wówczas, gdy konsekwencje w razie odmowy pełnienia służby wojskowej grożące osobie ubiegającej się o status uchodźcy związane są z jednym z powodów prześladowania wymienionym w Konwencji Genewskiej. Sytuacja taka mogłaby wystąpić w razie, gdyby obowiązek służby wojskowej dotyczył w różnym stopniu obywateli w zależności na przykład od rasy, religii lub narodowości. Istnienie prześladowania nie można byłoby także wykluczyć, gdyby kary za odbywanie służby wojskowej były zróżnicowane i szczególnie dotkliwe dla Świadców Jehowy, a zatem dla osób wyróżnionych przez jedno z wyżej wymienionych kryteriów zawartych w Konwencji. Z podobnych jednak względów z pojęcia prześladowania nie można a priori wyłączyć sytuacji, gdy odmowa służby wojskowej podyktowana jest usprawiedliwionymi względami religijnymi, politycznymi lub moralnymi. Rada do Spraw Uchodźców winna rozważyć wskazania pomocne przy interpretacji definicji uchodźcy zawarte w Podręczniku UNHCR - Zasady i Tryb Ustalania Statusu Uchodźcy, Biuro Wysokiego Komisarza do Spraw Uchodźców ONZ, Genewa 1992. W punktach 172-174 powołanego Podręcznika UNHCR zaakcentowano, że odmowa służby wojskowej może być spowodowana przekonaniem religijnym. Jeśli ubiegający się o status może wykazać, że jego przekonania religijne są szczerze i że nie są brane pod uwagę przez władze jego kraju, gdy wzywa się go do służby, może on wystąpić o status uchodźcy. Problem, czy odmowa służby wojskowej z powodów religijnych może stanowić podstawę do wystąpienia o status uchodźcy, winien zostać rozważony z uwzględnieniem charakteru i stopnia dolegliwości konsekwencji grożących w wypadku odmowy pełnienia służby wojskowej, a także możliwości odbywania zastępczej służby wojskowej lub nawet zwolnienia ze służby. Stwierdzenie powyższych okoliczności wymaga jednak poczynienia dodatkowych ustaleń.

Reasumując, w toku ponownego rozpatrzenia sprawy należy uzupełnić postępowanie dowodowe dotyczące sytuacji Świadców Jehowy w Armenii. Materiał dowodowy, który stanowi podstawę ustaleń faktycznych winien znajdować się w aktach sprawy administracyjnej, a skarżący winni mieć zagwarantowaną możliwość wypowiedzenia się co do dowodów, które z urzędu wykorzystuje organ w celu ustalenia sytuacji w kraju ich pochodzenia. Ustalenia faktyczne poczynione zgodnie z wymogami przepisów kodeksu postępowania administracyjnego pozwolą na właściwą ocenę wiarygodności twierdzeń skarżących oraz stwierdzenie, czy spełniają oni warunki przewidziane w Konwencji Genewskiej dla nadania statusu uchodźcy.

Z tych względów należało na podstawie art. 22 ust. 1 pkt 1 ust. 2 pkt 3 i art. 55 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym /Dz.U. nr 74 poz. 368 ze zm./ orzec jak w sentencji.

[Powrót do listy](#)

SoftProdukt 2007